Pasi Moisio

21.11.2018

Eduskunta
Perustuslakivaliokunta

Lausuntopyyntönne HE 160/2018 vp

THL:n lausunto hallituksen esityksestä 160/2018 vp

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto ja tulla kuulluksi hallituksen esityksestä laeiksi kansaneläkkeen ja eräiden muiden etuuksien indeksitarkistuksista vuonna 2019 sekä kansaneläkeindeksistä annetun lain 2 §:n ja toimeentulotuesta annetun lain 9 §:n muuttamisesta. THL haluaa kiinnittää huomiota seuraaviin näkökohtiin erityisesti perusturvan varassa elävien asema huomioiden.

THL katsoo, että nyt ehdotettavat indeksijäädytykset yhdessä aiempien indeksileikkausten kanssa lisäävät pitkäaikaista tarvetta viimesijaiselle toimeentulotuelle sekä heikentävät heikoimmassa asemassa olevien kotitalouksien mahdollisuutta kohtuulliseksi katsottuun vähimmäiskulutukseen.

Ehdotetun sääntelykokonaisuuden perusteella kansaneläkeindeksiin sidottujen etuuksien indeksijäädytykset jatkuvat hallitusohjelman mukaisesti. Indeksimuutosten tarkastelu pidemmällä aikavälillä on tärkeää niiden kumulatiivisen yhteisvaikutuksen havainnollistamiseksi. Selvityksen (VN TEAS 58/2018) mukaan vuosien 2016–2018 indeksimuutokset ovat kohdentuneet voimakkaammin naisiin, eläkeikäisiin sekä pienituloisiin.

Indeksijäädytys kompensoidaan tarkasteltavan sääntelykokonaisuuden perusteella erilliskorotuksella toimeentulotuen perusosaan, kuten on tehty koko indeksijäädytyksen ajan. Tämä on ollut sinällään perusteltua heikoimmassa asemassa olevien ostovoiman turvaamiseksi. Toisaalta toimeentulotuen rooli perusturvan pysyväisluonteisena paikkaajana on tämän seurauksena kasvanut.

THL toteaa, että indeksijäädytyksillä on ollut vain osittainen vaikutus perusturvan riittävyyteen, sillä kokonaan perusturvan varassa elävät ovat käytännössä toimeentulotuen piirissä eläkeläisiä lukuun ottamatta. Perusturvan indeksijäädytykset yhdessä toimeentulotuen erilliskorotusten kanssa ovat siirtäneet sosiaaliturvan painopistettä viimesijaiseksi ja tilapäiseksi tarkoitetun toimeentulotuen suuntaan. Syyperusteisen sosiaaliturvan paikkaaminen tilapäiseksi tarkoitetulla ja kotitalouskohtaisesti tarveharkintaisella toimeentulotuella heikentää myös työnteon kannustimia.

THL huomauttaa, että perusturvan taso on tällä hetkellä verrattain alhainen niin suhteessa toimeentulotukeen kuin kohtuulliseksi katsottuun vähimmäiskulutukseen. Kokonaan perusturvan varassa elävät kotitaloudet ovat usein jo lähtökohtaisesti oikeutettuja toimeentulotukeen. Lisäksi perusturvan varassa elävien tulot eivät riitä kattamaan kohtuulliseksi katsottua vähimmäiskulutusta

eli ns. minimibudjettia. Esimerkiksi yksin asuvan perusturvan varassa elävän tulot riittävät, elämäntilanteesta riippuen, kattamaan 73–94 prosenttia minimibudjetin mukaisesta kulutuksesta.[1]

On pitkälle arvovalinta ja poliittinen kysymys, mikä on perusturvan riittävä taso. Määräajoin tehtävä perusturvan riittävyyden arviointi tehtiin lakisääteiseksi vuonna 2010 (1064/2010) antamaan tutkimukseen perusturvaa tietoa perusturvan riittävyyttä koskevaan poliittiseen päätöksentekoon. Aikaisemmat arviot on julkaistu vuonna 2011[2] ja 2015[3]. THL koordinoi kolmatta perusturvan riittävyyden arviointia ja arviointiryhmä luovuttaa arvionsa maaliskuussa 2019. Arviointi antaa kokonaiskuvan perusturvan riittävyyden ja kannustavuuden kehityksestä vuosina 2015-2019.

Pääjohtaja Juhani Eskola

Johtaja Markku Pekurinen

[1] Mukkila et al. Perusturvan riittävyys ja köyhyys 2017. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-938-5

[2] Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2011). Perusturvan riittävyyden arviointiraportti (työryhmäraportti), Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Avauksia 4/2011. http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085249

[3] Perusturvan riittävyyden II arvioin-tiryhmä. 2015. Perusturvan riittävyyden arviointiraportti 2011–2015. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Työpaperi 1/2015. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-419-9.